

УДК 658.14.17

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-52>**Масюк Ю.В.***кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Резниченко О.В.***студентка
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Masyuk Julia***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University***Reznichenko Elena***Student
Dnipro State Agrarian and Economic University*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

THEORETICAL-METHODICAL APPROACHES TO THE ESTIMATION OF THE FINANCIAL STATUS OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні підходи до визначення сутності фінансового стану підприємства у працях науковців. Виділено основні групи показників, що використовуються під час оцінювання фінансового стану підприємства. Обґрунтовано сутність, призначення й підходи до інтерпретації основних коефіцієнтів. Визначено, що виділяють три різних методичних підходи до оцінювання фінансового стану (визначення рівня забезпеченості запасів у складі обігових активів підприємства джерелами їх формування; застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансового стану підприємства; обчислення певної кількості коефіцієнтів, а також вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями).

Ключові слова: аналіз, інформація, коефіцієнт, метод, оцінка, підприємство, показник, фінансовий стан.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены основные подходы к определению сущности финансового состояния предприятия в трудах ученых. Выделены основные группы показателей, используемые при оценивании финансового состояния предприятия. Обоснованы сущность, назначение и подходы к интерпретации основных коэффициентов. Определено, что выделяют три различных методических подхода к оцениванию финансового состояния (определение уровня обеспеченности запасов в составе оборотных активов предприятия источниками их формирования; применение одного интегрированного показателя, который состоит из нескольких наиболее значимых коэффициентов, определение определенных пределов его значения для идентификации финансового состояния предприятия; вычисление определенного количества коэффициентов, а также выработка определенных выводов касательно финансового состояния предприятия на основе исследования их в динамике и сравнения с нормативными значениями).

Ключевые слова: анализ, информация, коэффициент, метод, оценка, предприятие, показатель, финансовое состояние.

ANNOTATION

The article deals with the basic approaches to determining the essence of the financial state of the enterprise in the writings of

scientists. The main groups of indicators used in assessing the financial condition of the enterprise are highlighted. The essence, purpose and approaches to interpretation of basic coefficients are grounded. It is determined that there are three different methodological approaches to assessing the financial condition (determining the level of security of inventories in the composition of current assets of the enterprise by the sources of their formation; the use of one integrated indicator, consisting of several most significant coefficients, determining certain limits of its value to identify the financial condition of the enterprise; to calculate a certain number of coefficients and to study them in dynamics and to compare them with the normative values of drawing certain conclusions about the financial condition of the enterprise). A significant problem with the use of most techniques is the lack of normative values of financial indicators that take into account the sectoral features of the functioning of enterprises. The statistical nature of the financial analysis, the inapplicability of some of the methods that is effective in the West to the economic conditions available in our country. Level of informativeness of financial statements is low. In general, the procedure for assessing the financial condition of an enterprise can be presented as follows. First, the purpose of assessing the financial position of an enterprise should be clearly defined, since it will depend on the further choice of approaches to its implementation. Secondly, information is collected and evaluation directions and specific indicators are selected, which will allow to characterize the financial state of the enterprise or its components according to the set goal. Thirdly, indicators are calculated and compared with normative values. Fourth, a thorough study of the main causes of changes in certain indicators and the characteristics of their attained level is carried out. Fifth, reserves are identified and measures are taken to strengthen the financial position of the enterprise.

Key words: analysis, information, coefficient, method, estimation, enterprise, indicator, financial condition.

Постановка проблеми. Беззаперечною умовою успішного господарювання є якісне та своєчасне оцінювання фінансового стану підприємства, результати якого є передумовою прийняття управлінських рішень як щодо розвитку окремих напрямів господарювання, так і стосовно функціонування підприємства загалом. Оперативність прийняття рішень буде залежати від

вибраної методики оцінювання фінансового стану та інтерпретації отриманих результатів. Вибір такої методики обумовлюється багатьма факторами, серед яких першочергове значення мають галузева приналежність підприємства, пріоритети його розвитку, закріплені у фінансовій стратегії, цілі й завдання, які в певний період часу вимагають здійснення об'єктивного оцінювання фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань, пов'язаних із визначенням сутності фінансового стану підприємства, а також методикою його оцінювання, присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Н.Ю. Захарова, М.Я. Коробов, Е.В. Негашев, А.М. Поддєрьогін, В.М. Ползова, Г.В. Савицька, Р.С. Сайфулін, А.Д. Шеремет, О.О. Яцух. Незважаючи на це, відсутність єдиної методики оцінювання фінансового стану приводить до використання значного різноманіття показників, частіше за все без певної систематизації, а також чіткого алгоритму здійснення розрахунків, що ускладнює здійснення оцінювання фінансового стану в практичній діяльності підприємств.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нині питання, пов'язані як із тлумаченням окремих категорій, так і з особливостями надання оцінки фінансового стану на підприємстві, не знайшли належного відображення в наукових працях. Так, досі полемічним залишається визначення самого поняття фінансового стану підприємства, недостатньо дослідженими є його різновиди та використовувані методи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінювання підходів до трактування сутності фінансового стану підприємства та обґрунтування методики його оцінювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення фінансового стану підприємства є одним із головних завдань управління фінансами підприємства. Особливого значення дослідження фінансового стану підприємства набуває в період розвитку ринкових відносин створення у державі інвестиційного клімату, що сприяє зменшенню впливу різноманітних ризиків та ухваленню відповідних рішень щодо запобігання кризовим ознакам на підприємстві. Метою оцінювання фінансового стану підприємства є виявлення проблем його функціонування, розроблення та вжиття заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності та досягнення достатнього рівня фінансової стійкості, а також встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, яка забезпечить прибутковість і зростання виробничого потенціалу.

Для оцінювання фінансового стану підприємства важливим є визначення самого поняття «фінансовий стан підприємства». Багато науковців по-різному характеризують аналітичний процес, який пов'язаний із дослідженням фінансового стану підприємства.

А.М. Поддєрьогін визначає фінансовий стан підприємства як комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів та характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів [2].

М.Я. Коробов у навчальному посібнику «Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств» стверджує, що «фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями» [1].

У підручнику «Аналіз господарської діяльності» Г.В. Савицька сутність поняття «фінансовий стан підприємства», визначає таким чином: «фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу» [5]. Особливість цього визначення полягає в тому, що автор вперше визначає фінансовий стан як економічну категорію, а не як комплексне поняття, підкреслюючи, що ця категорія відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу, тобто сьогодні й тільки сьогодні, тому що завтра ситуація вже може бути іншою.

В.М. Бобік, М.О. Дзюба та Т.А. Жерібка визначають «фінансовий стан підприємства як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства» [4].

На думку А.Д. Шеремета, Р.С. Сайфуліна та Є.В. Негашева, фінансовий стан підприємства виражається у співвідношенні структур його активів і пасивів, тобто засобів підприємства та їхніх джерел [6]. Проте з цього визначення не видно те, про що можуть свідчити такі співвідношення, а оскільки вони будуть різними навіть в аналогічних підприємств, то доцільно було б на це звернути увагу.

Останніми роками набули поширення методики, що дають можливість інтерпретувати результати оцінювання фінансового стану на основі одного узагальнюючого показника. Однак їх різноманіття, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання в практичній діяльності підприємств.

Крім того, істотною проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування

підприємств, статичність фінансового аналізу, непридатність деяких західних методик до вітчизняних умов господарювання, низький рівень інформативності фінансової звітності. Коротка характеристика основних методичних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства наведена в табл. 1.

Перш за все для оцінювання фінансового стану потрібно окреслити мету та завдання для його здійснення. Варто зазначити, що частіше за все оцінювання фінансової діяльності внутрішніми службами підприємства здійснюється задля вжиття конкретних заходів щодо його зміцнення, а також виявлення основних напрямів подальшого розвитку підприємства. З іншого боку, постійним завданням є діагностування банкрутства підприємства, що дає змогу вчасно запобігти небажаним наслідкам у рамках функціонування системи раннього попередження й реагування в процесі здійснення фінансової, а також господарської діяльності.

Зовнішнє оцінювання може проводитися як акціонерами, кредиторами, інвесторами, так і податковими органами та підприємствами-партнерами. Проте найчастіше воно застосовується для оцінювання кредитоспроможності та платоспроможності підприємства, адже в сучасних умовах зростає потреба підприємств у позичковому капіталі та здатності «втриматися на плаву».

Для українських же підприємств найбільш вживаним у практиці підприємства є метод фінансових коефіцієнтів. Як правило, оцінювання проводиться за групами показників фінансової стійкості, майнового стану, платоспроможності

та ліквідності, прибутковості та ділової активності. Класифікація груп, їх склад та методика розрахунку показників, що закріплені в нормативних документах, а також представлених у різноманітних наукових доробках, істотно різняться, що обумовлює відсутність єдиного підходу до оцінювання фінансової діяльності.

Останніми роками найбільшого поширення набули методики, що дають можливість інтерпретувати результати оцінювання фінансової діяльності на основі одного узагальнюючого показника. Проте їх різноманітність, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання в практичній діяльності підприємств.

До того ж суттєвою проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств. статистичність фінансового аналізу, непридатність деяких методів, що дієві на заході, до умов господарювання, що наявні в нашій країні. Низьким є рівень інформативності фінансової звітності.

На основі дослідження та узагальнення різних методичних підходів до оцінювання фінансового стану підприємств можна виділити три з них, які є фундаментальними:

- визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування;
- застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш

Таблиця 1

Основні методи оцінювання фінансової діяльності підприємства

Метод	Характеристика
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність та ліквідність, рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітний і залежить від вибраної методики, що затверджена нормативними документами або впроваджена певними науковцями.
Оцінювання фінансового стану з використанням абсолютних показників	Може бути використана для оцінювання окремих аспектів фінансового стану, зокрема для характеристики рівня фінансової стійкості з боку прибутковості підприємства на основі використання результатів маржинального аналізу; визначення типів фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів.
Рейтингове оцінювання	Полягає у класифікації підприємств за певними ознаками з огляду на фактичний рівень показників фінансового стану та рейтингу кожного показника. Перевагою є можливість ранжування низки підприємства за вибраною ознакою.
Бальне оцінювання	Полягає в проведенні аналізу фінансових коефіцієнтів шляхом порівняння отриманих значень із нормативними величинами, а також отриманні узагальнюючого показника, вираженого в балах. Таке оцінювання передбачає «рознесення» цих значень за зонами віддаленості від оптимального значення.
Матричне оцінювання	Базується на побудові сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Надає змогу здійснювати порівняльне рейтингове оцінювання за певними показниками. З іншого боку, може використовуватися під час складання матричних балансів, балансів грошових надходжень і витрат.
Інтегральне оцінювання	Результатом оцінювання є визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. При цьому інтегральний показник може характеризувати як окремі складові, так і фінансовий стан підприємства загалом.
Дискримінантні моделі	Дають змогу визначити вірогідність настання банкрутства на основі розроблення та використання інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства. Виділяють однофакторні (наприклад, коефіцієнти Бівера, Вейбеля) та багатфакторні (прикладом є моделі Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Савицької, Терещенко) моделі.

вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансового стану підприємства;

– обчислення певної кількості коефіцієнтів, а також вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями.

Підхід до ідентифікації типу фінансової стійкості залежно від джерел покриття запасів не втратив своєї актуальності, проте слід застосувати уточнення, які стосуються, по-перше, порівняння величини запасів з показником «чисті оборотні активи», по-друге, диференціації нестійкого фінансового стану щодо його припустимості або неприпустимості.

Другий методичний підхід, який полягає у застосуванні єдиного інтегрованого показника, найчастіше застосовується для оцінювання вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства. Вироблення таких показників є результатом досліджень можливості здійснення комплексного оцінювання фінансового стану за допомогою багатофакторного дискримінантного аналізу.

Щодо третього підходу, то дуже широко для аналізу фінансового стану використовується обчислення певної кількості коефіцієнтів, а також вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями. Ці показники фінансового стану знайшли своє застосування в практиці фінансових та статистичних органів, тому що вони певною мірою дають змогу оцінити фінансовий стан підприємства. Однак велика кількість їх в економічній літературі, відсутність єдиної термінології для одного й того ж показника (наприклад, коефіцієнт ліквідності = коефіцієнт покриття; коефіцієнт абсолютної ліквідності = коефіцієнт терміновості; уточнений коефіцієнт ліквідності = проміжний коефіцієнт покриття), наявність взаємозв'язків між ними й відсутність можливості зведення до єдиного інтегрального показника не дають змогу отримати об'єктивну оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства.

Для більш точного оцінювання фінансового стану підприємства необхідно також застосувати інші методичні підходи. Систематизація наявних методичних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства наведена на рис. 1.

Якщо проаналізувати наявні методики оцінювання фінансового стану підприємства, можна зробити висновки, що основними перевагами комплексного оцінювання є:

– загальне оцінювання фінансового стану підприємства;

– можливість визначення ймовірності банкрутства й порівняння фінансового стану різних підприємств.

Водночас із зазначеними перевагами слід назвати наявні недоліки цієї методики, якими є:

– відсутність врахування регіональних, галузевих та інших особливостей функціонування підприємства;

– несебічне оцінювання досліджуваного підприємства та виявлення фінансового положення, що створилося, тобто має місце обмеженість результатів такого аналізу;

– вплив інфляції на деякі показники;

– ускладнення використання моделей з показниками ринкової активності підприємства внаслідок недостатньої (поки що) розвиненості фондового ринку України;

– можливість виникнення суперечностей щодо результатів, отриманих за допомогою різних моделей.

Інформація для оцінювання фінансового стану міститься у відповідних формах фінансової звітності:

1) форма 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан);
2) форма 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід);

3) форма 3 «Звіт про рух грошових коштів»;

4) форма 4 «Звіт про власний капітал»;

5) примітки до річної фінансової звітності.

Загалом порядок оцінювання фінансового стану підприємства може бути представлений такими чином.

По-перше, необхідно чітко визначити мету проведення оцінювання фінансового стану підприємства, оскільки від неї буде залежати подальший вибір підходів до його здійснення. По-друге, здійснюється збирання інформації, вибираються напрями оцінювання й конкретні показники, що дадуть змогу охарактеризувати фінансовий стан підприємства або його складові відповідно до поставленої мети. По-третьє, проводяться розрахунок показників та їх порівняння з нормативними значеннями. По-четверте, проводяться ретельне вивчення основних причин змін тих чи інших показників та характеристика їх досягнутого рівня. По-п'яте, виявляються резерви та обґрунтовуються заходи щодо зміцнення фінансового стану підприємства [7].

Висновки. В результаті проведеного оцінювання фінансового стану підприємства нами визначена певна відмінність у переліку показників та методах їх розрахунку. Також можна зробити висновки, що виділяють три методичних підходи до оцінювання фінансового стану підприємств. Однак їх велика кількість в економічній літературі, відсутність єдиної термінології для одного й того ж показника (використовуються різні назви), наявність взаємозв'язків між ними й відсутність можливості зведення до єдиного інтегрального показника не дають змогу отримати об'єктивну оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства. З урахуванням зазначеного можна дійти висновку про необхідність розроблення та вжиття адекватних сучасним умовам заходів покращення фінансового стану вітчизняних підприємств.

Основними джерелами інформації для оцінювання фінансового стану є п'ять форм фінансової звітності суб'єктів господарювання.

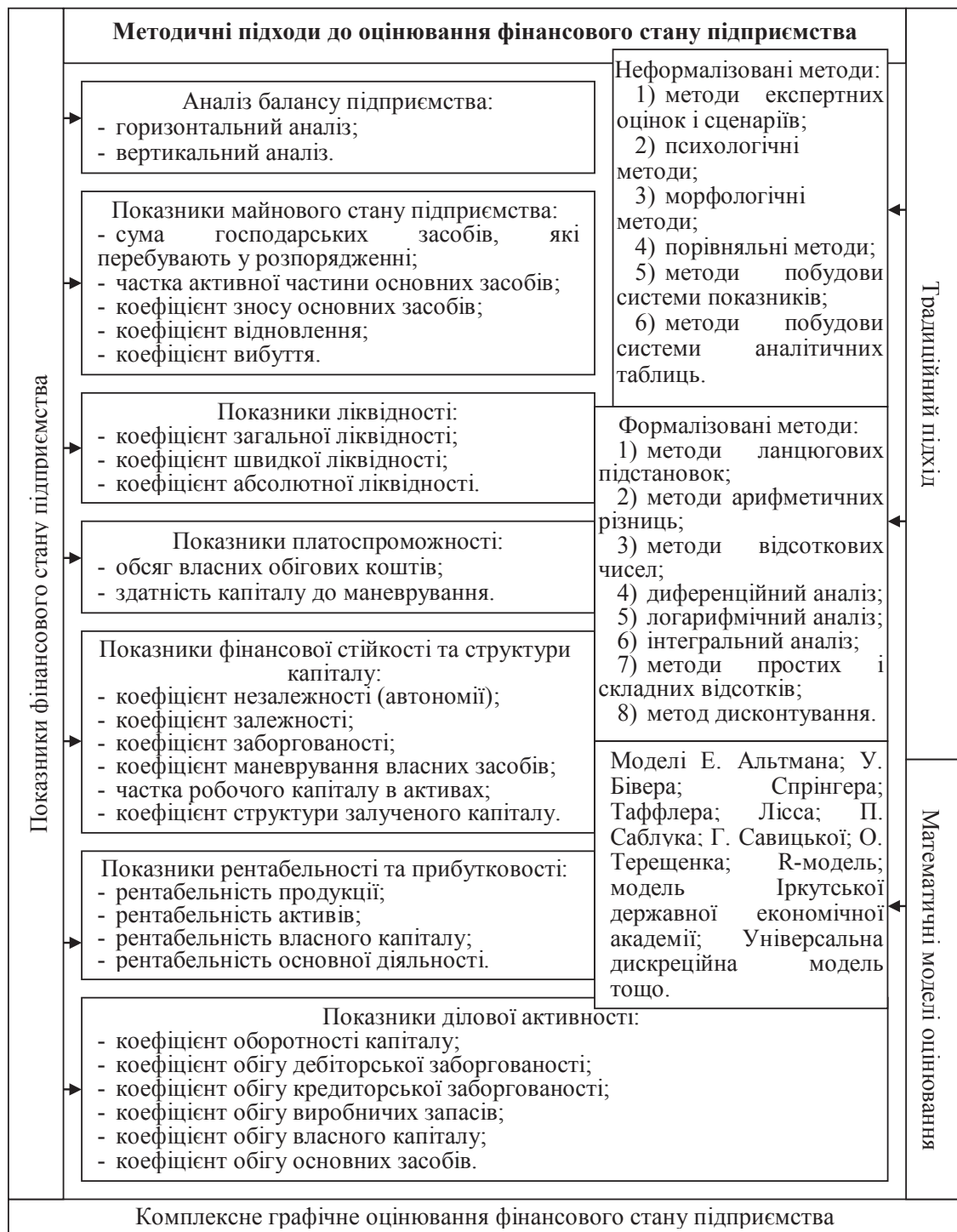

Рис. 1. Методичні підходи до оцінювання фінансового стану підприємства

Джерело: [3]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ : Знання, 2000. 354 с.
- Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2000. 406 с.
- Ползова В.М. Сучасні підходи до оцінки фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. Т. 2. URL: www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010.../078-083.pdf. (дата звернення: 20.09.2019).
- Бобік В.М. та ін. Реструктуризація та фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств. Програма підвищення рівня життя сільського населення в Україні : посібник. Київ : ПП Гробець Г.С., 2005. 480 с.
- Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 662 с.
- Шеремет А.Д. Сайфулін Р.С., Негашев Е.В. Методика фінансового аналізу. Москва : ИНФА, 2001. 208 с.
- Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. № 3. Т. 29 (68). С. 173-180.

REFERENCES:

1. Korobov M.Ya. (2000) *Finansovo-ekonomichnyj analiz diial'nosti pidpryiemstva* [Financial and economic analysis of the enterprise]. Kyiv, Znannia (in Ukrainian).
2. Poddier'ohin A.M. (2000) *Finansy pidpryiemstv* [Business Finance]. Kyiv, KNEU (in Ukrainian).
3. Polzova V.M. (2010) Suchasni pidkhody do ocinky finansovogho stanu pidpryjemstva [Modern approaches to assessing the financial condition of an enterprise]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu* [Bulletin of Khmelnytsky National University], vol. 5, no. 2. Available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010.../078-083.pdf (accessed: 20 September 2019).
4. Bobik V.M. (2005) *Restrukturyzatsiia ta finansove ozdorovleniia sil's'kohospodars'kykh pidpryiemstv* [Restructuring and financial rehabilitation of agricultural enterprises]. Kyiv, PP Hrobets' H.S. (in Ukrainian).
5. Savyts'ka H.V. (2005) *Ekonomichnyj analiz diial'nosti pidpryiemstva* [Economic analysis of the enterprise]. Kyiv, Znannia (in Ukrainian).
6. Sheremet A.D., Sajfulin R.S., Negashev E.V. (2001), *Metodika finansovogo analiza* [The method of financial analysis]. Moscow, INFA (in Russian).
7. Yatsukh O.O., Zakharova N.Yu. (2018) Finansovyj stan pidpryjemstva ta metodyka jogho ocinky [Financial condition of the enterprise and method of its evaluation]. *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernads'koho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 3, no. 29 (68), pp. 173-180.